

**Зоран ТОДОРОВСКИ, Соочувања
(Скопје: Македоника литера, 2017), 347.**

Д-р Зоран Тодоровски (1950 – 2015) беше, можеби еден од првите, македонски историчари, кој ја тематизираше и ја наметна вистинската научна расправа за т.н. Десница во македонското ослободително движење. Со тоа, тој дел од македонското ослободително движење почна да се разгледува пообјективно и по прв пат низ призмата на методологијата својствена за историската наука. На таков начин, многу значајни настани и дејци од македонското ослободително движење, вклучително и раководители на ВМОРО и на ВМРО од редовите на, условно кажано, десните структури, почнаа да го наоѓаат вистинското место во истражувањата и во содржините на бројни проекти и студии на македонската историска наука. По долги години на идеолошкообременети историски нрации, почна пообјективно да се анализира улогата на тие личности во македонското ослободително движење.

Она што е особено важно да се потенцира е фактот дека д-р Зоран Тодоровски строго се држеше до научната методологија во интерпретирањето на историските процеси и во дефинирањето на улогата на одделни личности во македонското ослободително движење во периодот 1908 – 1934 година. Тој, врз основа на обемна архивска граѓа, на строго научни основи, ја редуфинира улогата на т.н. десница на ВМОРО – ВМРО во македонското ослободително движење. Имено, тој прв почна да го користи строгиот научен пристап во анализата на обемната архивска граѓа, која сведочи за

улогата на раководителите и на дејците на десницата во Македонската револуционерна организација.

Професорот д-р Зоран Тодоровски (и долгогодишен директор на Државниот архив на Р Македонија) во својата долгогодишна работа има напишано поголем број научни и публицистички трудови, кои се однесуваат на македонското ослободително движење меѓу двете светски војни, со мали исклучоци за периодот пред тоа. Дел од неговите научни статии, пригодни текстови, научни реферати, промотивни текстови, предговори за публикации и слични прилози, за прв пат се собрани на едно место, во оваа книга насловена како *Соочувања*, во издание на Македоника литера. Во неа, на вкупно 344 страници, се изнесени, досега помалку познати, податоци и сознанија за личности и настани од македонската историја.

Книгата започнува со два воведни текста со кратки биографски податоци за авторот, под кои се потпишуваат издавачот и проф. д-р Владо Поповски. Веднаш потоа следи првиот дел од авторски статии на проф. д-р Зоран Тодоровски, насловен како *Реферати и сџајџи*. Притоа, станува збор за шест научни статии, чиј предмет на интерес се: дејноста на ВМОРО во Првата светска војна, активностите на Тодор Александров во правец на создавање на автономна, независна и обединета македонска држава, активностите на македонските револуционерни и емигрантски организации во Европа, како и идејата за балканска федерација во политичките програми на македонската политичка емиграција. Последните две статии од овој прв дел во книгата на проф. д-р Зоран Тодоровски актуелизираат две теми од македонската историја, кои сосема малку или воопшто не биле истражувани. Првата се однесува на злосторствата на грчката војска во Струмица и Струмичко за време на Балканските војни, а пак, втората нуди објективен историски преглед на учеството на македонската емиграција во политичкиот живот во Бугарија во периодот 1926 – 1941 година.

Вториот дел од книгата *Соочувања* се состои од релативно кучи биографии на исклучително важни личности во македонското револуционерно движење од првата половина на 20 век. Станува збор за биографиите на: Тодор Александров, Александар Протогеров, Петар Шанданов, Петар Чаулев, Владислав (Славчо) Ковачев, Тодор Паница и Методија Шаторов – Шарло. Авторот, проф. д-р Зоран Тодоровски, на секој од нив му посветува посебно поглавје, каде што, врз основа на строга примена на научната методологија, нуди преглед на поважните настани од револуционерната дејност на споменатите личности.

Третиот дел од книгата *Соочувања* е резервиран за предговорите што ги има напишано проф. д-р Зоран Тодоровски за време од неговата плодна научна кариера во низа публикувани спомени на македонски револуционери, како и во збирки документи. Станува збор за 14 текстови објавени во периодот од 2012 до 2014 година. Притоа, првите два предговори се од објавените *Спомени* на револуционерните дејци Димитар Мирчев и Петар Шанданов, следните се од *Собраниите дела* во девет томови на Павел Шатев, а по нив следат предговорите во двете книги *Спомени* на Георги Поп Христов и Ангел Узунев. Овој дел од збирката *Соочувања* завршува со предговорот на проф. д-р Зоран Тодоровски во првиот том од едицијата *Мојата борба за Македонија* на Драган Богдановски. Предговорот се однесува на целата едиција и во првиот том има наслов *Кон едицијата*.

Пригодни слова е насловот на четвртиот дел од збирката текстови, предмет на нашиот приказ. Во овој дел се публикувани осум промотивни текстови, говори и свечени обраќања на авторот по повод промоции на книги и одбележување на јубилеи од историјата на Македонија. Меѓу нив ги бележиме: *Промотивната реч за книгата „The 1903 Pinden uprising in the Australian press“* од авторот Мартин Трневски; *Промотивниот текст за збирката документи*

„Македонско ирашање во советската надворешна политика (1922–1940)“ од проф. д-р Владо Поповски и проф. д-р Ленина Жила; *Говорите на свечената академија по повод 100-годишнината од Тиквешкото востание* одржан во Кавадарци, на 18 јуни 2013 година и др.

Збирката текстови *Соочувања*, завршува со публикување на две извонредно интересни интервјуа на проф. д-р Зоран Тодоровски. Првото од нив е интервјуте дадено за Дојче веле на 20.03.2014 г. по повод објавувањето на македонскиот превод на книгата *Македонија – предел и култура на живеење* од германскиот научник Леополд Шулце Јена, која се смета за прва научна монографија за Македонија. Второто интервју, кое е публикувано во оваа книга е дадено за медиумот Press24.mk и се однесува на состојбите во македонската историска наука анализирани од проф. д-р Зоран Тодоровски.

Сосема на крајот *Соочувања* завршува со *Библиографска белешка за авторите*, каде што издавачот дава хронолошки преглед на богатиот опус научни трудови на проф. д-р Зоран Тодоровски.

*

*   *

Исчитувајќи ја книгата *Соочувања* на проф. д-р Зоран Тодоровски доаѓаме до заклучок дека таа претставува една хомогена публицистичко-историографска и научна целина, која нуди една посеопфатна слика за плодниот научноистражувачки ангажман на авторот.

проф. д-р Драган ЗАЈКОВСКИ